מסורת הש"ס

א) [כס"א: אחוריה], ב) ר"ה כח., ג) לקמן פב., ד) [לקמן עח:], ה) פ"ה וכתרומות, ו) ברכות מז. שבת קכז: פסחים לה: סוכה לה:, ז) דמאי פ"ג מ"א לעיל יז:, ח) [לעיל כו.], ט) כס"א: אחוריה, י) נ"ל אחוריה, כ) [במדבר כ], ל) [דברים כא], מ) [כלאיתא סוטה מד.], נ) [נ"ל ורשב"ם].

* * *

גליון הש"ס

גמ' מכלל דר"י סבר מותר מצות לאו ליהנות. עי' לקמן דף עח ע"ב תוס' ד"ה אסירה: תוס' ד"ה ומ"ם אהל זרוק וכו' ורשב"א מפרש דלתות. עי' טורי אבן חגיגה דף כה ע"א ד"ה הא מני רבי היא: ד"ה היכי אזיל וכו' דלא הויא אלא הרחקה. עי' ב"ב דף קא ע"א תוס' ד"ה ותו:

* * *

מוסף רש"י

מצות לאו ליהנות ניתנו. לישראל להיות להם הנאה, אלא לעול על צואריהם ניתנו (ר"ה כח.) שהמצות שנתנו לישראל לא ליהנות ניתנו להם, לא לשם הנאה ניתנו להם, אלא גזירת מלך היא עליהם (חולין פט.). **אין מערבין אלא לדבר מצוה.** לא התירו חכמים לצאת חוץ לתחום ע"י עירוב אלא לדבר מצוה (לקמן פב.). **לא ניחא ליה דמינטרא.** לא איכפת ליה בשמירתו, ואישתכח דלא מיתהני מקבורה אלא קניית עירוב לחודיה והיא לאו הנאה היא, דאין מערבין בתחומין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו (לקמן עח.). **מאכילין את העניים דמאי.** דרוב עמי הארץ מעשרים הם ומדאורייתא דרבנן בעלמא הוא (ברכות מז. ולעיל יז:) שהעמידו בספק טבל, וגבי עניים אוכסניא לא העמידו דבריהם (סוכה לה:) לא אסרוהו עליהם מפני שצריכים לחזר על פתח עמי הארץ וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין (שבת קכז:).

* * *

רבינו חננאל

מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה בקבר.... אמרינן כהן טהור היכי עייל בקבר והא קא מיטמא. ופרקינן עייל בשידה תיבה ומגדל כר' יוסי בריה. ואקשינן תרומה זו כיון שנתנה על הקבר ניטמאת. ופרקינן ככר זו של תרומה במי פירות נילושה ומי פירות אין מכשירין, וכיון שלא הוכשרה לאו בת איטמויי היא. תוב אמרינן היכי מעייל לה בשידה תיבה ומגדל, אי דמפיק ידיה ושקיל לה מן הקבר הא איטמי. ושנינן דמייתי לה בפשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה. והא מאהיל זה כלי עץ הפשוט צידו אחד עליו וצידו אחר על הקבר. ותנן כל המטלטלין המאהילין על הקבר מביאין טומאה על האדם הנושאין בעובי המרדע, והוא טפח. ושנינן דמייתי לה להאי ככר אחורה דהאי כלי עץ הפשוט דלית ביה עובי המרדע. אי הכי הא לית ליה אורחא לטמאה אמאי אסרי רבנן. ואמרינן רבנן סברי אסור [לקנות] בית שביתה באיסורי הנאה, שנמצא נהנה מהם. ואקשינן וכי ר' יהוד' שרי ליהנות מאיסורי הנאה. ופרקינן דכולי עלמ' אסרי ליה (פת) [בית] באיסורי הנאה. והכא ברובא מצות לא ליהנות ניתנו פליגי. דברי רבא מפורשין בשחיטת חולין פרק כיסוי הדם בסופו, וכולי עלמ' כרב יוסף סבירא להו דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה, דדייקינן ממתני' כל מי שילך לבית האבל ולבית המשתה. רבי יהוד' סבר הקונה שביתה בעירוב במקום איסורי הנאה שרי, דלא נמצא נהנה מן האיסור דעירוב זה מצוה היא, אית ליה הא דרבא דאמר מצות לאו ליהנות ניתנו. גרסינן בראש השנה פרק ראוהו בית דין וכל ישראל, בעניין התוקע בשופר של עולה ובשופר של שלמים. ואסיק' הדר אמר רבא אחד זה ואחד זה מצות לאו ליהנות ניתנו. רבנן לית להו הא דרבא. ואקשינן נימא דרבא תנאי היא. ושנינן, לא דכולי עלמ' אית להו דרבא, ובדרב יוסף פליגי. דאמר בתחילת פרק כיצד משתתפין, אין מערבין אלא לדבר מצוה. ואקשינן תוב נימא הא דרב יוסף תנאי היא. ושנינן לא כולי עלמא אית להו דרב יוסף, הכא בהא פליגי, ר' יהוד' סבר כיון דקנה ליה עירוב אסותי מפתא דעתיה מההוא ככר ואי אבדה ליה לא איכפת ליה, הילכך לאו הנאה אית ליה כד מנטרא בקבר, ולפיכך שרי ולא מיתהני מאיסורי הנאה ולא מידי. ורבנן סברי אפי' הכי בתר דקנה עירוב ואיתעבידא לה מצוה ניחא ליה דתינטר האי ככר בקבר, ואי מצטריך לה אכיל לה. דאשתכח דקא מיתהני מן הקבר בתר דאיתעביד לה מצות עירוב, הילכך אסרי. מערבין בדמאי דהא חזי ליה. כבית הילל דאמ' מאכילין את העניים דמאי ואי בעי מפקר לכולהו נכסי והוי עני(א). (ב)ירושלמי, לכהן בבית הפרס מעתה אפי' בבית הקברות ראוי לעבור על השבות, וכ"ש ראוי הוא ליכנס בשידה תיבה ומגדל ולעשות לו חור פחות מטפח ולהחוב [בכוש] ובקיסם ולאכול.

א) כל"ו "יותו ליה". ב) דברי ירושלמי אלו שייך למעלה קודם ד"ה מערבין.

* * *

מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה בקבר היכי אזיל בשידה תיבה ומגדל והא כיון דאחתא איטמיא לה בשלא הוכשרה או שנילושה במי פירות והיכי מייתי לה בפשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה והא קא מאהיל דמייתי לה אחוריה(א) אי הכי מ"ט דרבנן קסברי אסור לקנות בית באיסורי הנאה °מכלל דר' יהודה סבר מותר קסבר מצות לאו ליהנות ניתנו אלא (ב)הא דאמר רבא מצות לאו ליהנות ניתנו לימא כתנאי אמרה לשמעתיה אמר לך רבא אי סבירא להו דאין מערבין אלא לדבר מצוה דכולי עלמא מצות לאו ליהנות ניתנו והכא בהא קמיפלגי מ"ס אין מערבין אלא לדבר מצוה ומ"ס מערבין אפילו לדבר הרשות אלא הא (ג)דאמר רב יוסף אין מערבין אלא לדבר מצוה לימא כתנאי אמרה לשמעתיה אמר לך רב יוסף דכולי עלמא אין מערבין אלא לדבר מצוה ודכולי עלמא מצות לאו ליהנות ניתנו ובהא קמיפלגי מ"ס (ד)כיון דקנה ליה עירוב לא ניחא ליה דמינטרא ומ"ס (ה)ניחא ליה דמינטרא דאי איצטריך אכיל ליה:

מתני' (ו)מערבין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו והכהנים (ז)בחלה אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו:

גמ' (ח)דמאי הא לא חזי ליה מיגו דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזו ליה השתא נמי חזי ליה (ט)דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת

* * *

רש"י

מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה בקבר. וכ"ש בחולין דאי נמי מיטמו חזו ליה אלא אפי' בתרומה דאי מטמאה לא חזיא ליה אפשר למיעבד תקנתא כדמפרש ואזיל. ודוקא נקט טהור בטהורה אבל בטמאה לא דלא חזיא ליה לא לכהן טמא ולא לכהן טהור וכהן טמא בטהורה נמי לא דלא חזיא ליה: **היכי אזיל בשידה תיבה ומגדל והא כיון דאחתא מיטמיא ליה.** כלומר נהי דלר' יהודה אפילו בבית הקברות איכא תקנתא למיזל בשידה תיבה ומגדל וכ"ש קבר יחידי שיכול לעמוד אצלו אלא מיהא תרומה מכי מנחה התם מטמא באהילו של קבר: **במי פירות.** שאין מכשירין: **והיכי מייתי לה.** לאוכלה דהא רבי יהודה ראוי לאוכלו בעי מדנקט טהור בטהורה ולא אכשר טמא בטהורה משום דחזיא לאחריני ועוד מדתני במתניתין(ט) לחוץ ולאכול: **בפשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה.** אבל במידי דמקבל טומאה לא דה"ל כלי טמא מת שהוא אב הטומאה דמיטמא מחמת אהל ומטמא ליה לאדם וטמא אסור בתרומה טהורה וקאי עליה במיתה ואע"ג דלית בה פותח טפח דמייתי ליה אחוריה(י) כדמפרש לקמן. קי"ל (שבת דף יז.) בי"ח דבר שכל המטלטלין מביאין את הטומאה על עצמן כשהאהילו על מת בכל שהן ומטמא ליה אדם האוחזו ותו לא חזיא ליה תרומה: **והא קא מאהיל.** קס"ד כשיש בכלי פותח טפח או בהקיפו טפח וגזרו על האדם הנשאו בעובי המרדע בילילות השבת (שם): **דמייתי ליה אחוריה(י).** דכלי שאין בחודו טפח לאו אהל הוא: **אי הכי מ"ט דרבנן.** בקבר יחידי נהי דאיפלגו במתניתין בבית הקברות ולא סבירא להו דתיהוי חציצה באהל זרוק אבל הכא יכול לעמוד על שפתו ויאכלו אצלו: **אסור לקנות בית באיסורי הנאה.** בקבר והא הנאה היא דמישתרי ביה למיפק חוץ לתחום וכל תשמישי המת אסורין בהנאה דנפקא לן בסנהדרין (ד' מז:) מותמת שם מרים(כ) וגמר שם שם מעגלה ערופה(ל) ואפילו בישראל נמי אסרי רבנן והא דתני כהן להודיעך כחו דרבי יהודה: **מצות לאו ליהנות נתנו.** ואין מערבין אלא לדבר מצוה ללכת לבית האבל או לבית המשתה כדלקמן: הא דרבא במסכת ר"ה (דף כח.) תוקעין בשופר של עולה: **רבנן סברי מערבין אפילו לדבר הרשות.** והלכך הנאה היא: הא דרב יוסף בכילד משתתפין (לקמן פב.): **כיון דקנה ליה עירוב.** בין השמשות תו לא איכפת ליה בנטירותא ועד קניית עירוב אי נמי ניחא ליה לאו הנאה היא דמשום מצוה הוא: **מתני' בדמאי.** בככר שלקחה מעם הארץ ולא הפריש ממנה דמאי: **ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו.** ואע"ג דאי פריק להו השתא מיהא לא מפרק: **גמ'** אכסניא

* * *

תוספות

קתני בברייתא דמייתי בנזיר בפרק כהן גדול (דף נה.) ר' יוסי ברבי יהודה אומר תיבה שהיתה מלאה כלים וזרקה באהל המת טמאה ואם היתה מונחת טהורה וא"ת למ"ד אהל זרוק לא שמיה אהל מה היו מועילים דלתות שתחת התינוקות מפני קבר התהום כדאמר בפרק הישן (סוכה ד' כא.) הא אהל זרוק הוא ואומר ר"ת שיסבור שלא היו מבדילין דלתות אלא שוורים שכריסם רחבה כדא"ר יהודה התם והשוורים רחמנא קרינהו אהל דכתיב ובעגלות וגידים תסוככני (איוב י) ° ורשב"א מפרש דלתות על גב שוורים לכ"ע הוי אהל דתנן באהלות (פ"ו מ"א) אדם וכלים נעשים אהל לטמא אבל לא לטהר פירוש מביאין טומאה ואין מפסיקין בין טומאה שתחתיהם לכלים שעליהם ולא איירי באדם וכלים שעושים עצמן אהלים אלא כדמפרש התם כגון נדבך של אבנים או דלתות על האדם או על הכלים אפילו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ומשמע דסבר דאהל זרוק לא שמיה אהל דאי שמיה אהל כשנתן הנדבך על גבי הכלים אמאי לא יהיה חשוב אהל להפסיק והא כלי עצמו נעשה אהל להפסיק כשאינו מקבל טומאה כגון שידה תיבה ומגדל למ"ד שמיה אהל וקתני סיפא נתון על גבי אבנים שאינם כלים או על דבר שיש בו רוח חיים דומיא דשוורים בפרק הישן (סוכה ד' כא.) טומאה תחתיו כלים שעליו טהורין כו' משמע דכענין זה הוי אהל לכ"ע: **היכי אזיל בשידה תיבה ומגדל.** פירש נהי דלר' יהודה איכא תקנה אפילו בבית הקברות על ידי שידה תיבה ומגדל ובקבר יחידי נמי שגזרו (מ)שתופס ד' אמות סביביו משום הרחקה כ"ש דאיכא למיזל בשידה תיבה ומגדל ולקמן פריך מאי טעמייהו דרבנן בקבר יחידי נהי דבבית הקברות גדול לא הוי חציצה הכא ° דלא הויא אלא הרחקה אמאי פליגי הא מצי אזיל בשידה תיבה ומגדל דאין לך הרחקה גדולה מזו: **בשלא הוכשרה.** ולספרים דגרסי או שנילושה במי פירות ה"פ בשלא הוכשרה כגון שעירב בפירות או בפת שנילושה במי פירות: **בפשוטי כלי עץ.** משמע דלא מקבלי טומאה אפילו מדרבנן וכן תנן במס' כלים (פ"ב מ"א) ומייתי לה בפ"ק דשבת (ד' טז.) כלי עץ וכלי זכוכית פשוטיהם טהורים ומקבליהם טמאין וע"כ פשוטין טהורים אפי' מדרבנן דכלי זכוכית אפילו יש להן בית קבול אין להן טומאה אלא מדרבנן כדאמר בשבת וכן משמע בכמה דוכתי דטהורין פשוטי כלי עץ אפי' מדרבנן וקשה דבהמוכר בית (ב"ב דף סו.) אומר שאני פשוטי כלי עץ דמדרבנן גבי דף של נחתומין והתם לא איירי בהנך דחזו למדרסות דהנהו מקבלי טומאה דאורייתא דכל המטמא מדרס מטמא טומאת מת כדילפינן בב"ק פ"ב (דף כה.) ק"ו מפכים קטנים (ט)ורשב"א פירש התם דאין לחוש כיון דמסקנא לא קיימא הכי דמוקי לה בדף של מתכת ור"י מפרש דכלי עץ שהם רחבים כעין דף וראוי להניח עליהם מפלים גזרו רבנן עלייהו טומאה משום דדמו למקבלי כלי עץ אבל פשוטי כלי עץ שאינם רחבים טהורין אפילו מדרבנן וי"מ דדף של נחתומים וכיוצא בזה שהם שימושי אדם ומשמשין שימושי אדם גזרו רבנן בהן טומאה כדמוכח בתורת כהנים בפרשת ביום השמיני דממעט סולם וקולב מכלי עץ ולא כל כלי עץ ומרבה שולחן וטבלא ודולבקי מכל וקאמר ומה ראית ת"ל שק מה שק מיוחד שהם תשמישי אדם ומשמשי תשמישי כו' וע"כ כשאין ראויין למדרס איירי מדלא נקט כסא ומטה ועוד דמוכל המשכב ה"ל לרבוינהו וכשאין להן בית קבול נמי איירי מדלא קאמר מה שק מיטלטל מלא וריקן אלמא מקבלי טומאה מדרבנן ואף על גב דדריש מקרא אסמכתא בעלמא הוא ועיקר דרשה דרשינן למה שק מטלטלין מלא וריקן וכמה מדרשות יש בת"כ דהוי רק אסמכתא ותדע דבפרק שתי הלחם (מנחות דף צו:) אמר רבי יוחנן לדברי האומר מסגרת למטה היתה פי' ברגלים ולא בשולחן טבלא המתהפכת טמאה כדדרשינן מעל השולחן הטהור מכלל דאיכא שהוא טמא ולדברי האומר למעלה היתה טבלא המתהפכת תיבעי לך דשל מקדש מקבל טומאה לפי שיש לו בית קיבול וצריך קרא להטהור מכלל שהוא טמא שהיו מגביהין אותו לעולי רגלים שלא תאמר עשוי לנחת הוא והשתא אמאי תיבעי תיפשוט מדרשה דת"כ אלא ש"מ אסמכתא בעלמא היא כדפרישית והא דמשמע התם דטבלא המתהפכת עדיפא לקבל טומאה דאורייתא מאשר פשוטי כלי עץ היינו כדפ"ה משום דראוי להשתמש מב' לצדדין: **דמאי הא לא חזי ליה.** נראה דלסומכוס דווקא פריך לרבנן אף על גב דלא חזי ליה הא חזי לעניים ואם תאמר ולסומכוס הא חזי ליה דמאי לאפרושי מיניה וביה אפילו לרבנן דרבי דספק חשיבה מעשרין הדמאי ויש לומר דמשמע ליה מתניתין אפילו ליכא אלא שתי סעודות מצומצמות דמסתמא מתניתין איירי בכל ענין ולעיל (דף ל:) נמי דפריך מאי פסקא משום דמשמע ליה דמתניתין איירי אפילו ביתר משתי סעודות ומיהו בפרק מפנין (שבת דף קכז:) פריך נמי הכי גבי טלטול ומשני כי הכא מיגו דמפקר כו' והתם הוה מצי למימר דחזו לעניים אלא משום דהתם מיבעי ליה לשניי כי הכא ובפרק כל שעה (פסחים דף לה:) ובפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז.):

רשב"א

* * *

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ו מהל' עירובין הלכה יז טוש"ע א"ח סימן תט סעיף א:

נה ב מיי' פ"א מהלכות עירובין הלכה טו:

* * *

רב ניסים גאון

שנילושה במי פירות. עיקרו הוא שאמר הכתוב מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא. וכך פירשוהו אין לי אלא מים, הטל והיין והשמן והדם והדבש והחלב מנין ת"ל וכל משקה. יכול מי תותים ומי רמונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לווי, ת"ל מים, מה מים מיוחדים שאין להם שם לווי אף אני מרבה הטל והיין והשמן והדבש והחלב שאין להם שם לווי, ומוציא מי תותים ומי רמונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לווין, ועוד ממה שאמר הכתוב אחר כן וכי יותן מים על זרע, ואמרו כפירושו הרי זה בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר מים, מנין לעשות שאר משקין כמים, ת"ל מים, מים אמורין למעלה ומים אמורין למטה, מה מים אמורין למעלה עשה בהן שאר משקין כמים אף מים האמורין למטה נעשה בהן שאר משקין כמים. וזו ראיה על כל המשקין שנידונין כהכשר מים. ומאי היא ז' המשקין כמו שפירשום בכאן כך פירשום עוד במשנת מכשירין בפרק ו', ז' משקין הן הטל והיין והשמן והדם וחלב ודבש דבורים, ואמרו תולדות למים היוצא מן העין ומן האוזן. ובתוספתא שבת גרסי מנין לדם שהוא משקה שנאמר ודם חללים ישתה. ומנין ליין שהוא משקה שנאמר ודם ענב תשתה חמר. מנין לדבש שהוא משקה שנאמר ויניקהו דבש מסלע. מנין לשמן שהוא משקה שנאמר משחה שמנים משחה שמרים. מנין לחלב שהוא משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו. מנין לטל שהוא משקה שנאמר וימץ טל מן הגזה מלא הספל מים. מנין לדם נידה שהוא משקה שנאמר מקור דמיה, ואומר ביום ההוא יהיה מקור נפתח. מנין לדמעת עין שהוא משקה שנאמר ותשקמו בדמעות שליש. ואומר ועפעפינו יזלו מים. כל אלו שכתובין הם שקרויים משקה. אבל מי פירות יצאו מכלל אלו המשקין ואינם מכשירין את הזרעים לטומאה. ואתה נמי בתוספתא מכשירין מי פירות מטמאין ולא מכשירין. ובתוספתא עקצים עיסה שנילושה במי פירות טהורה שאין לך שמחובר לאוכלין (א) אלא משקין. ובמסכתא דחלה עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות. ובמס' תרומות נמי שנינו וחכמים אומרים תעלה ותאכל ניקודים או קליות או תלוש במי פירות. ואיתה נמי בתלמוד בבכורות בפרק הלוקח בהמה. ובב"ב בפ' לא יחפור איתה מדאקשינן ותיפוק ליה דהוה ליה דבר שהוא מקבל טומאה ואינו חוצץ. ופרקינן בשנילושה במי פירות. היכי מיתי לה בפשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה. עיקר דילה במשנה במס' כלים בפר' ב' כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהם טהורין ומקבליהן טמאים. בתוספתא שחיטת חולין גולמי כלי עץ טמאים ופשוטיהן (טמאין) [טהורים]. ואיתה בסוף גמר' דהכל שוחטין. עיקר דברי רבא [מצוות] לאו ליהנות ניתנו במסכת ראש השנה בפרק ראוהו ב"ד ובמסכ' חולין בפרק כיסוי הדם בסופו. ועיקר דברי רב יוסף אין מערבין אלא לדבר מצוה. בתחילה פרק כיצד משתתפין.

א) לפנינו שם סופ"א: שמחבר את האוכלין.